

MORGONBRIS

TIDNING FÖR DEN SOCIALDEMOKRATISKA KVINNORÖRELSEN.

Utgiven av styrelsen för Sverges Socialdemokratiska Kvinnoförbund.

19:de årg. 1923.

Nr II. November.

Pris 25 öre.

MARGARET BONDFIELD.

På senaste engelska fackföreningskongressen i Plymouth valdes miss Margaret Bondfield till ordförande för det organ, som i England motsvarar vår Landsorganisation. Med rätta har detta betecknats som en mycket märklig händelse: en kvinna har satts i spetsen för en av världens största fackliga landsorganisationer. Detta kan med skäl betraktas som en stor personlig triumf för miss Bondfield. I själva verket är det en ännu större triumf för den socialdemokratiska kvinnorörelsen, till vars förgrundsfigurer miss Bondfield sedan länge räknats. Fackföreningskongressen korade miss Bondfield till ordförande inte därför att hon är kvinna, utan emedan hon är en facklig ledare av verklig betydelse, skicklig som talare och förhandlare samt i besittning av en mindre vanlig kännedom om arbetareklassen och dess förhållanden.

Miss Bondfield är född i Somersetshire år 1873. Hon uppnår alltså under innevarande år 50-årsåldern. Innan hon fyllt 16 år fick hon ta plats som biträde hos en köpman i kolonialvarubranschen. Under 11 år samlade hon därefter erfarenhet som handelsbiträde i London och andra delar av England. Dessa erfarenheter gjorde miss Bondfield till en ivrig medlem av affärsbiträdenas fackorganisation, i vilken hon 1894 blev medlem. Hon var den första kvinnliga medlem som deltog i sitt fackförbunds kongress. 23-årig utnämndes hon till assisterande sekreterare i fackförbundet. Under 90-talets sista år företog hon en grundlig undersökning av arbetsförhållandena i Londons butiker. Hon kunde på grundvalen av denna undersökning genom ar-

tiklar i Londonpressen påvisa för offentligheten att butiksbiträdenas ställning i de flesta avseenden var synnerligen usel. Sedan undersökningen var avslutad satte miss Bondfield under 10 års tid in det mesta av sina krafter på arbetet att stärka de affärsanställdas fackliga organisation. Att denna organisation nu har uppnått

MARGARET BONDFIELD.

40,000 medlemmar är till stor del miss Bondfields förtjänst.

Miss Bondfields utredning om de affärsanställdas förhållanden sammanföll med sir Charles Dilkes aktion i parlamentet, vilken hade som följd att butikslagen 1896 blev antagen. Förbindelserna med Dilke kunde icke undgå att ha inflytande på de djärva och aktiva kvinnliga fackföreningsledarna, som just voro i färd med att börja uppbygga den fackliga kvinnorörelsen. Miss Bondfield hade redan från början

av sin verksamhet inom fackföreningsrörelsen sitt intresse inriktat på det allmänna organisationsarbete bland kvinnorna, som Mary MacArthur med flera redan voro sysselsatta med inom det med bistånd av sir Charles Dilke och lady Dilke bildade Kvinnliga fackföreningsförbundet.

Denna organisation bildades för ett halvt sekel sedan av miss Emma Paterson för uppfostrings- och propagandaarbete bland arbetets kvinnor. I sin början var denna organisation ingalunda vad den i dag är. Det var många bland de manliga fackföreningsmedlemmarna som voro både misstänksamma och fientligt stämda mot de i industrin arbetande kvinnorna. De energiska kvinnorna förmådde emellertid så småningom att övervinna både misstron och motståndet. De visade att de förmådde bygga upp en kraftig facklig organisation och att föra en taktik, som gav de arbetande kvinnorna bättre villkor och större trygghet i arbetet. För närvarande äro de kvinnliga fackföreningarna en makt att räkna med i England.

Miss Bondfields andel i denna utveckling är icke ringa. Hon stod som biträdande sekreterare i de

affärsanställdas organisation till 1908, då hon ställde sig i hela arbetarerörelsens tjänst som skribent och talare. Politisk verksamhet i Labour Partys tjänst och socialistisk propaganda för I. L. P. (oberoende arbetarepartiet) tog henne allt mera i anspråk. Hon stod likväl kvar i styrelsen för Kvinnliga fackföreningsförbundet. 1914 gick hon på nytt till fackföreningsrörelsen som funktionär. Detta år blev hon nämligen huvudsekreterare i de kvinnliga arbetarnas landsorganisation (Na-

tional Federation of Women Workers). Hon hade dessutom samtidigt en mängd andra uppdrag inom såväl politisk som facklig rörelse.

I den agitation, som började under kriget för att förbättra de kvinnliga ammunitionsfabriksarbetarnas ställning och att organisera dem, tog miss Bondfield livligt del. När agitationen började voro 100,000 kvinnor fackligt organiserade. I slutet av 1918 tillhörde över en miljon kvinnor de engelska fackföreningarna. Den nedgång i fackföreningarnas medlemsantal, som började 1921, drabbade svårast deras kvinnliga del. Vid senaste kongressen i Plymouth rapporterades att hela det kvinnliga medlemsantalet var 300,000. Nedgången hade således varit högst betydlig. Men den har sina förklarliga orsaker. Främst av dessa står ammunitionstillverkningens kolossala minskning sedan kriget är slut. Dessutom genomgår ju England just nu en arbetslöshetskris och dylika företeelser sätta alltid djupa spår hos arbetarnas organisationer. Trots detta är emellertid de kvinnliga fackföreningsmedlemmarnas antal nu betydligt större än före kriget.

När Mary Macarthur, denna kvinna som betytt så oändligt mycket för Englands kvinnliga arbetare, avled år 1921, var miss Bondfield den, som fick övertaga de mest maktpåliggande av hennes uppdrag. Hon visade sig också vara i stånd att gå i land med deras skötsel.

I det internationella arbetet har miss Bondfield spelat en framstående roll. Vid arbetarekvinnornas internationella rådslag har hennes ord alltid vägt tungt. Hon deltog även jämte Mary Macarthur i Nationernas förbunds första internationella arbetskonferens i Washington 1919. Hon gjorde därvid en uppmärksam och resultatrik insats till förmån för reglering av barnarbetet i kolonierna.

De trettio år miss Bondfield deltagit i arbetarerörelsen beteckna en fullständig revolution i de engelska kvinnornas politiska och ekonomiska ställning. Miss Bondfield har verksamt bidragit till denna lyckliga utveckling. Hon har kämpat med skälens, sunna förnuftets och den goda viljans vapen. Det icke obetydligaste resultatet av hennes och flera andra utmärkta kvinnors insats har varit att kvinnornas och männens

Den nya tyska lagen om hemarbetslönerna.

För Morgonbris av Gertrud Hanna, Berlin.

Den 1 juli 1923 trädde den nya lagen om lönerna inom hemarbetet här i Tyskland i kraft. Därmed har den, sedan årtionden, av den organiserade arbetarerörelsen höjda fordran om lagligt reglerande av lönevillkoren inom hemarbetet äntligen uppfyllts.

Hemarbetslagen av den 20 dec. 1911 innehöll visserligen en bestämmelse om hörande av ett s. k. fackutskott eller kommitté angående löner, men detta hade ingen rätt att bestämma lönesatser utan endast ge utlåtande. Den tiden voro socialdemokraterna ensamma i riksdagen att fordra en laglig reglering av lönerna inom hemarbetet. Endast två eller tre borgerliga ledamöter understödde dem. Sedan dess har förhållandena och den allmänna meningen förändrat sig i hög grad. I vida kretsar inom den borgerliga världen har förståelsen för hemarbetarnas nödläge växt fram. Till stor del beror nog detta på, att nu hundratusentals människor, huvudsakligast kvinnor ur den förra medelklassen och även ur de bättre ställda samhällsskikten måste försörja sig på ett mödosamt hemarbete. Kvinnorösträtten har väl även bidragit ej så litet till en ny syn på tingen, även från den borgerliga världen beträffande ett lagligt reglerande av hemarbetet. De borgerliga partierna fria ju för övrigt till de kvinnliga väljarnas gunst. Ett av de bästa medlen att nå resultat synes dem nog vara, att skaffa sig sympati från dessa stora grupper av kvinnor, som utföra s. k. hemarbete, genom att ställa sig sympatiska till kravet om lagligt reglerande av lönesatserna.

Det var för övrigt ej för tidigt att detta steg nu äntligen togs. Genom den stora tillströmningen av hemarbeterskor från alla samhällsskikt, för att kunna existera, var det största fara för att lönesatserna skulle pressas ned till det yttersta av dessa företagare och agenter, som begagna sig av det rådande nödläget. Denna gång gav riksdagen emellertid enstämigt sin mening

fackliga organisationer sammansvetsats till en stark enhet.

Miss Margaret Bondfield kommer säkert att på utmärkt sätt uppfylla sin nya väldiga uppgift. Hon har de personliga kvalifikationerna som behövs för den. Där hon nu står, är hon den mest framskjutna av den internationella arbetarerörelsens kvinnor. Hon är en prydnad för sin klass och sitt land.

L.

tillkänna för en lag, som möjliggör en lagligt reglerad löneskala.

Enligt den nya lagen utses av de intresserade parterna eller av vederbörande myndigheter, fackutskott för respektive näringsgrenar. Dessa utskott måste utses på begäran av arbetstägaren eller arbetsgivare å respektive orten. Fackutskotten hava rätt att inom sina distrikt, när det anses att ersättningen för det utförda hemarbetet är uppenbart för lågt hållen och ett förstärkande att betala enligt deras åsikt ej iakttages, att fastslå en minimitariff efter vilken det skall betalas.

Som otillräcklig betalning för utfört arbete anses, då efter en normal arbetstid för ett bestämt utfört arbete, med användande av full arbetskraft, man ej kan uppnå den å vederbörande ort gällande allmänna lönen för detta arbete, eller den är lägre än i andra distrikt med liknande förhållanden jämförliga i ekonomiskt avseende, eller om lönesatserna äro lägre än vad som betalas inom verkstäder och fabriker på samma ort.

Fackutskotten skola vidare medla i uppkomna tvister i andra hänseenden som kunna uppkomma mellan arbetare och arbetsgivare.

För att förhindra, att arbetet sändes till distrikt, varest lönerna ej genom utskott lagligen reglerats, kan genom vederbörande myndigheter ett allmänt fackutskott utses, som fastställer lönesatserna. Likaså bestämmas av vederbörande myndigheter distriktens storlek.

Fackutskotten äro således mycket viktiga institutioner och för att de skola lyckas tillfredsställande handhåva de uppgifter som överflyttas på dem fordras, att de besättas med verkliga personligheter, som äro väl inne i förhållandena samt besitta vilja och förmåga att handla. Lagen stadgar en likartad sammansättning av arbetare och arbetsgivare i utskotten. Då man kan räkna med, att hemarbetarna genom en bristfällig organisation knappast kunna bliva tillfredsställande företrädare vid val till utskotten å vissa orter, stadgar lagen att representanter för samhällsmyndigheterna därstädes skola, på grundval av förslagslistor, vara behjälpliga att bland företagare och hemarbetare organisera valen till fackutskotten.

Ganska viktigt, framför allt för uppfattningen att den bästa garantien för gynnsamma lönevillkor är arbetskraftens organisation, är bestämmelsen, att fackutskotten först då kunna ingripa, när en överenskomelse över lönevillkoren icke kan kom-

Kvinnoklubbarnas studiecirklar.

(Några randanmärkingar.)

Där så är lämpligt bör givetvis våra klubbmedlemmar deltaga i de cirklar som de manliga kamraterna organiserat eller planlagt. Det är om vi inte känna oss vuxna detta samarbete eller om de ämnen, som vi känna oss mest dragna till och som vi kunna behärska, inte finns upptaget i dessa cirkular arbete, det är då vi må bilda cirkular inom våra klubbar, eller enbart kvinnliga cirkular. Om cirkularbeten omfatta andra än klubbmedlemmar och flera än en cirkel skall organiseras, bör man dela upp sig med hänsyn till ämnesval eller lokala hänsyn. A. B. F:s stora grundläggande princip är *samarbete*.

Samlande av arbetsfolk oavsett kön, åsikter, fack, ålder: enda villkoret är trängtan till ökade kunskaper. Man bör således inte i onödan dela upp sig på olika linjer för att studera samma ämne. Arbetet inom cirkulerna bör göras så ekonomiskt lätt som möjligt. T. ex. lokalhyror må inte utan trängande nödfall erläggas. De flesta större kommuner ha säkert en del möjligheter i lokalhänseende som kan utnyttjas för studiecirkulerna, ex. skolor, kyrksalar, församlingshem, kommunalrum etc. Isynnerhet för våra klubbmedlemmar blir alltför stora ekonomiska uppoffringar mycket betungande för arbetet. Lämpliga avgifter i en cirkel blir ju i mycket beroende av tillgången till böcker. I klubbarna vore det nog lyckligt om man kunde hålla avgiften till cirkeln vid 2 högst 3 kr. pr år.

Något anslag kunde kanske erhållas från annan korporation. Har man väl börjat arbetet och stretat genom första året, kommer den ekonomiska fördelen av A. B. F:s organisation till sin rätt. Förutom statsanslag som utgör 50 % på föregående års bokinköp lämna nedanstående landsting sina anslag. Landstingens anslag utgöres dels av

ma till stånd, eller när över huvud taget ett tariffördrag ej kan upprättas. På den grund väntar man att hemarbetarna skola förstå organisationens nytta och fackutskotten ej så ofta behöva ingripa. Organisationen, hoppas man sålunda, skall i stor utsträckning kunna åstadkomma enighet om lönetariffen utan utskottens ingripande.

Lagen om hemarbetslöner av 27 juni 1923 betyder ett väsentligt steg framåt för avskaffandet av svältlönerna inom hemarbetet. Som alla andra lagar för arbetarnas skydd, blir även denna lag effektiv först när en avsevärd del av arbetarna förstår att använda sig av organisationens medel.

bidrag till studiecirkelverksamheten, dels av bidrag till föreläsningsverksamheten. För år 1923 ha följande 18 landsting beviljat nedanstående anslag:

L ä n	Anslaget utgår med
Stockholms län	30: — kr. pr studiecirkel
Uppsala	25: — » » »
Södermanlands	15: — » » »
Östergötlands	25: — » » bibliotek
Blekinge	25: — » » studiecirkel
Kristianstads	25: — » » »
Malmöhus	25: — » » »
Göbgs o. Bohus	315: — » » att fördelas mellan cirkulerna
Älvsborgs	25: — » » studiecirkel
Skaraborgs	15: — » » »
Värmlands	25: — » » »
Örebro	24: 20 » » »
Västmanlands	1: — » » cirkelmedlem dock ej mer än medl.-avg.
Kopparbergs	25 — » » pr studiecirkel
Gävleborgs	Samma belopp som statsanslaget, dock endast till en cirkel vid samma bibliotek
Västernorrlands	25: — kr. pr studiecirkel
Jämtlands	20: — » » bibliotek
Norrbottnens	25: — » » studiecirkel

Samtliga landstingsanslag till bokinköp förmedlas genom A. B. F:s centralbyrå eller genom A. B. F:s instruktörer. Anslag till cirkulerna utbetalas i form av bundna böcker, vilka rekvideras genom A. B. F:s centralbyrå efter från centralbyrån utsänt meddelande härom.

Anslag till A. B. F:s föreläsningsverksamhet utanordnas endast av landstingen i Örebro- och Västmanlands län. I Örebro län utgår anslaget med 20 kr. pr föreläsningskurs. Anslaget uppbäres och fördelas av A. B. F:s centralbyrå. I Västmanlands län lämnas anslag upptill 50 kr. pr kurs.

De flesta landsting lämna sålunda anslag till A. B. F. och klubbarna böra väl låta sig angeläget vara att utnyttja alla ekonomiska resurser.

Vad skall man behandla inom en cirkel?

Allt mänskligt. Men givetvis främst, sådant som gagnar oss i vår dagliga gärning, sådant som förhjälp oss att bättre fylla vår uppgift som mödrar, som hustrur, som medborgare.

Det gäller dock för cirkularbetet detsamma som för allt annat nytt, man får börja så vackert.

Och för att sporra intresset är det klokt om en nybildad cirkel håller sig till ämnen, som ligger medlemmarna så nära som möjligt och som medlemmarna utan allt för stora svårigheter kan behärska.

För nya cirkular beror mycket i det avseendet på ledarens omdömesförmåga.

Och helst bör man söka få en ledare bland medlemmarna. Där detta

är omöjligt kan man utanför klubben nog få någon intresserad som åtar sig ledningen av cirkeln, men det blir då ofta så, att det blir en som lär och några som lära, i stället för att vi skola lära varandra och lära oss själva. När vi nu skola, så att säga, »sätta fart» i studiearbetet inom klubbarna, har jag ansett dessa små anmärkingar, som särskilt gäller våra medlemmar, påkallade.

Alla upplysningar, arbetsmaterial o. d. få vi alltid från A. B. F:s Centralbyrå numera Centralposthuset, Stockholm.

A. S—t.

Morgonbris julnummer

kommer i år att bjuda sina läsare ett särdeles rikhaltigt och omväxlande innehåll.

Många goda pennor ha lämnat bidrag. Dessutom prydes numret av goda reproduktioner av såväl konstverk som andra illustrationer.

Det kommer även att bli dubbelt så stort som vanligt, men priset ändock endast 35 öre.

Då vi kunna försäkra att julnumret kommer att bli både lärorikt, innehållsrikt, intressant och lättläst, så uppmana vi kommissionärerna att arbeta för dess spridning i största möjliga utsträckning.

Kommissionärer! Höj upp lagagan! Insänd rekvisition därom fortast möjligt till Morgonbris expedition.

Kvinnofrågan och socialismen.

Nedanstående artikel är hämtad ur det ungerska socialdemokratiska partiets månadsskrift Szocializmus, en motsvarighet till vår Tiden. Författaren *Josef Migray* är en originell och rik personlighet, som i olika avseenden gjort sitt parti nytta. Han började som anarkist och hörde till Krapotkins och Reclus vänner. Den hårda erfarenheten övertygade honom dock så småningom om de socialdemokratiska vapnens överlägsenhet gent emot alla andra i arbetareklassens befrielsekamp.

Migrays artikel i kvinnofrågan är långt ifrån något mästerverk. Säkerligen kunna många invändningar göras mot densamma. Dess största värde ligger uti att den låter de båda fientliga uppfattningarna om kvinnofrågan bryta med varandra. Den återger också den tankeriktning, i vilken diskussionen om kvinnofrågan rör sig bland talrika europeiska socialistiska kretsar. Vi ha därför trots att artikeln skulle ha sitt intresse för Morgonbris läsekrets.

Kvinnofrågan är en av dessa viktiga sociala och psykologiska frågor, vars lösning icke allenast hindras av borgerliga kretsar, som även inom de socialistiska partierna, när den kommer upp till diskussion, möter en kompakt mur av oförstående och bristande vilja att ställa den på rätt bog. Allt för många människor välja att ställa sig på strutspolitikens ståndpunkt, när det gäller kvinnofrågan. Och dock är det tydligt och klart att denna fråga allt mer och mer rycker fram till en central plats bland de många brännande dagsproblemen.

Krigstidens ekonomiska nöd och de därpå följande årens ekonomiska omdaningar har revolutionerat kvinnoarbetets betingelser och både national-ekonomiskt och psykologiskt skapat sådana nya faktorer som icke gärna kunna förbigås av de socialistiska partierna. I samband med kvinnofrågan har ett helt nytt komplex av olösta sociala problem dykt upp. Dessa problem kunna uppdelas i tvenne huvudgrupper: sociala och psykologiska. Det finnes väl knappast en enda fråga, där de sociala och psykologiska momentens sammanhang med varandra träda så i dagen som i kvinnofrågan, om vi med öppna ögon ge oss in på en undersökning av denna fråga. Den för all social omvandling gällande marxistiska tes, enligt vilken människans andliga och intellektuella liv står i organiskt sammanhang med den härskande produktionsformen, kan knappast på något område så tydligt som med avseende på kvinnofrågan konstateras ha giltighet. Om än denna fråga visar oss ett skiftande anlete, skola vi dock i varje hänseende kunna spåra de olika skiftningarnas sammanhang med den bakomliggande ekonomiska verkligheten.

De ekonomiska förhållandenas omdaning under och efter kriget ha ryckt miljoner kvinnor ur deras gamla, skenbart skyddade samhällliga ställning vid familjehärden. Kvinnorna inträdde i det produktiva arbetet när männen drogo i fält; de stannade kvar där sedan männen fallit på slagfälten och de själva måste påtaga sig bördan som familjeförsörjare. Detta ändrade materiella och sociala läge har även omvandlat den andliga fysionomien hos massor av vår tids kvinnor — en helt ny kvinnotyp har skapats inom samtliga arbetande samhällsgrupper.

Denna andliga omläggning och den i samband därmed stående omvärderingen av tingen ägde naturligtvis först och främst rum bland de kvinnokategorier, som voro tvungna att stå på egna fötter här i livet, vare sig nu i egenskap av hjärnans eller handens arbetare. Denna sociala och andliga omvandlingsprocess tvingar oss att ständigt ha kvinnofrågan på vår dagordning, emedan det är så ytterst viktigt ur socialistisk synpunkt att en av de för det framtida samhället mest betydande frågorna blir ordentligt belyst och behandlad. Ännu ligger stora delar av detta problem i dunkel.

Det var en tid — den tid då Bebel's stora verk *Kvinnan och socialismen* såg dagens ljus — då man inom de socialistiska partierna började intaga en radikalare ståndpunkt än de borgerliga kretsarna, i kvinnofrågan. Bebel påvisade att kvinnoarbetet allt mera och mera vann mark inom det kapitalistiska produktionssystemets ram, att det över huvud var en tendens hos det nuvarande ekonomiska systemet att massor av kvinnor sletos bort från den husliga härden för att kastas in i det planmässiga förvärvsarbetet. Denna omvandling med avseende på produktionssättet betydde samtidigt en väsentlig förändring och omgestaltning såväl i familjernas hushållning som i könsens kärleksförhållanden, i äktenskapet, i familjelivet och måste slutligen betyda det för samhällets ekonomiska grundfästen.

Bebel's uppfattning var i sina grunddrag riktig. Han såg de naturnödvändiga riktlinjerna för den samhällliga utvecklingen klart och tydligt. Hans argument och hans boks förtrollande kraft voro under lång tid bestämmande för det socialistiska tänkesättet i denna fråga. Radikalismen försvagades dock med tiden. Icke varje teoretiker såg utvecklingen på samma sätt som Bebel. Många befunno sig även från psykologisk synpunkt på en helt annan basis än han och de förklarade från sina utgångspunkter krig mot radikalismen i kvinnofrågan.

Inom det socialistiska partiet i Tyskland representerade Edmund Fischer gent emot Bebel en moderat, ja, en konservativ ståndpunkt i kvinnofrågan. Fischer gick ut ifrån det faktum, att de gifta kvinnorna, så snart ett tillfälle därtill yppade sig, drogo sig tillbaka från det yrkesmässiga förvärvsarbetet för att finna sin livsfrågas lösning i grundandet av en familj och sedermera i vårdandet av densamma. Kvinnan stannade kvar i sitt ursprungliga förvärvsarbete endast i sådana fall, då de ekonomiska förhållandena obetingat framtingade det. För övrigt visade även männen böjelse för den »husliga» lyckan och de sågo hellre sina hustrur därhemma än ute i förvärvsarbetet, genom vilket den husliga lyckan om intet fördärvades så åtminstone utsattes för svåra risker. Denna ståndpunkt här på tvenne väsentliga fel ur socialistisk synpunkt. Det ena av dessa fel är, att man förbisett den väsentligt nya organisation av det samhällliga arbetet, som skiljer det socialistiska samhället från det kapitalistiska, samt att man glömmer den ekonomiska och etiska nödvändighet som föreskriver att samhället av varje arbetsduglig människa måste fordra nyttig verksamhet.

Det andra felet hos denna uppfattning är att den glömmer bort att framtidens hushållsväsen skall vila på helt andra grundvalar än det nuvarande kropp och själ fördärvande slavarbetet i hushållet.

Kvinnofrågans kärnpunkt ser Edvard Fischer i följande: Tvingar utvecklingen kvinnorna med nödvändighet in i det yrkesmässiga arbetet för brödet och skola vi i så fall hälsa detta som ett faktiskt framsteg och alltså medverka till att ett sådant förhållande uppstår att kvinnan blir ekonomiskt oberoende av mannen, eller skola vi sträva i motsatt riktning? Fischer är skeptiker i kvinnofrågan och han har klarlagt denna sin tvivlande ståndpunkt utförligt i sin bok *Socialismen och kvinnofrågan*. Han påvisar, att socialdemokraternas ståndpunkt i kvinnofrågan icke alltid var lika med den uppfattning som Bebel, Kautsky, Clara Zetkin och deras anhängare förfäktade. Sålunda hade den kände tyske socialdemokraten W. Bracke på ett möte i Berlin den 29 november 1867 höjt en energisk protest mot kvinnornas sysselsättning i industrin. På denna tid ljöd parollen: Giv familjen kvinnan åter!

Då för tiden ville den stora massan av socialister icke sysselsätta sig med frågan om kvinnornas emancipation. Men självfallet har mycket ändrats i detta avseende. Det socialistiska tän-

kesättet fördjupades allt mera, horisonten vidgades och icke allenast ledarna utan även de stora massorna växte ur de borgerliga tänkesättens trånga ram.

Med marxismens utbredning lärde sig människorna, att kvinno- och barnarbetet står i organiskt sammanhang med det kapitalistiska produktionssystemet, emedan det ligger i löne- och nedpressningstendensens natur att ställa kvinnor och barn vid den vuxne mannens sida i arbetet. Familjen faller sönder, i den hjärtevärmade idyllens ställe träder den dystraste kamp. Detta är familjelivets upplösningsprocess som oavslutligen fortskrider hand i hand med det kapitalistiska samhällets. Familjens söndersplittring, över huvud taget hela denna upplösningsprocess betyder för kvinnorna ett sannskyldigt Golgata: en väg full av kamp och lidande, vars slutmål dock för den stora massan av kvinnor skall betyda — befrielse ur den husliga slavtjänsten. Det av kapitalismen förorsakade familjens sönderfallande leder till kvinnornas ekonomiska självständighet, varigenom de bliva oberoende eller bättre uttryckt: helt och hållet fria från mannens herrevälde.

Bebel har på ett klart sätt skildrat denna utveckling och hänvisat på, att den framtida omgestaltningens första broddar redan kunna iakttagas inom det nuvarande borgerliga samhället, vilket bäst kommer till uttryck i de nya institutionerna, varvid Amerika i detta avseende går i spetsen. Dessa tecken på en ny ordning äro de stora ångtvättningsanordningarna, centralköken, centraluppvärmningsanordningarna o. s. v., vilka till stor del befria kvinnorna från det tunga mödofulla arbetet inom hushållet. Omgestaltningen av hushållsgörömlena gör det möjligt för kvinnan att uppgå i det yrkesmässigt arbetande samhället.

På den internationella arbetarskyddskongressen i Zürich 1897 förklarade Clara Zetkin, att kvinnans sociala befrielse låg i yrkesarbetet. På denna kongress framlades naturligen även andra uppfattningar, som alla stämde med W. Brackes. Det saknar icke sitt intresse, att Emile Vandervelde på den internationella socialistkongressen i Bryssel 1891 visserligen gjorde sig till tolk för kvinnornas lika berättigande men ändock starkt underströk »att kvinnornas främsta plikt är att leva för hemmet». Denna uppfattning utlöste larmande motsägelser särskilt från tysk och fransk sida, varför Vandervelde fann sig föranlåten deklarerera att han principiellt var enig med alla de andra i kvinnofrågan.

Att denna fråga behöver diskuteras bevisar bäst en artikel av Edmund Fischer under rubriken kvinnofrågan. I denna artikel betecknar Fischer Bebel, Kautskys och Zetkins uttalanden rörande kvinnoarbetets utvecklings-

Honoré Daumier: UPPROER.

gång såsom oriktiga och hävdar att den s. k. kvinnoemancipationen står i motsättning till den kvinnliga och över huvud den mänskliga naturen och sålunda är omöjlig att genomföra.

För Fischers resonemang är det helt och hållet likgiltigt om kvinnan förfogar över samma andliga möjligheter som mannen. I hans ögon betyda de rent fysiska skiljaktigheterna mellan kvinna och man, att även stora andliga klyftor äro för handen. Men detta behöver dock i alla rimligheters namn icke utan vidare betyda att kvinnan icke kan vara andligt jämställd med mannen. De hittillsvarande erfarenheterna ha visat, att kvinnorna i allmänhet stå efter männen i fråga om andliga egenskaper. Detta faktum kan också förklaras genom uppfostringsmetoder eller av kvinnans »århundraden långa slaveri». Orsakerna därtill äro icke sociala utan få sökas i kvinnans fysiska gestaltning. Och vi måste erkänna att kvinnans andliga krafter starkt lida av könslivets fysiologiska rubbningar. Fischers argument utmynna i slutresultatet att kvinnan skall återvända till familjen, emedan denna är hennes egentliga uppgift.

Alla dessa argument för och emot äktenskapet, kvinnors förvärvsarbete, barnuppfostrans metod äro som vi se, av subjektiv natur. För det mesta utgöra de individuella uppfattningar, beroende av i vilket läge vederbörande befinna sig. I historiskt hänseende avgöres dock frågan av de ekonomiska och sociala förhållandenas faktiska utveckling. Kvinnans förvärvsmässiga sysselsättning skall även förändra hennes känslor och viljelivs karaktär. Denna förändring kunna vi redan

iakttaga hos utövarinnorna av högre intellektuella yrken såsom kvinnliga läkare, lärarinnor, konstnärinnor. Dessa bilda nu till följd av sin självständighet och oberoende en ny typ i samhället.

Samhällets omvandling, det socialistiska produktionssättets förverkligande skall möjliggöra för de bredare folklagen att harmoniskt utbilda sig i kroppslig och andlig bemärkelse, emedan endast andligt oberoende, likvärda kön skola kunna förverkliga historiens nya socialistiska tidsålder.

Josef Migray.

Nya klubbar.

Sedan vår förra notis med meddelande om nybildade klubbar ha vi nu att delgiva, att sådana bildats i Grödinge, Horndal, Hållnäs, Högadal, Kalhäll, Långö, Rydsgård, Tillberga och Åkers. Som länkar i kedjan hälsa vi dem välkomna till vårt gemensamma arbete.

Olycksfall i arbete.

Uppllysningar om olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser och tillämpning i visst uppgivet fall lämnas beredvilligt och kostnadsfritt av ledamoten i Försäkringsrådet Olof Carlsson, Tullegatan 10 A, Stockholm. Dubbelt porto torde bifogas vid förfrågan.

Besvär över försäkringsinrättningarnas beslut rörande ersättning, invaliditet eller lagens tillämpning i övrigt insändas till K. Försäkringsrådet, Stockholm, som kostnadsfritt prövar ingivna besvär och meddelar utslag.

Honoré Daumier.

Den moderna karikatyrkonstens fader.

En man framför en spegel. Krokig ryg, vass näsa; långhakad, storögt förvånad; de smala vita händerna fingra nervöst på ansiktsdragen som synas

ungar till ett annat, för att erövr eller förlora. Taktfast marschera de över torget och slå säkerligen läger vid första bästa karamellförsäljare, om de inte dessförinnan flykta för några av de stora poj-karna...

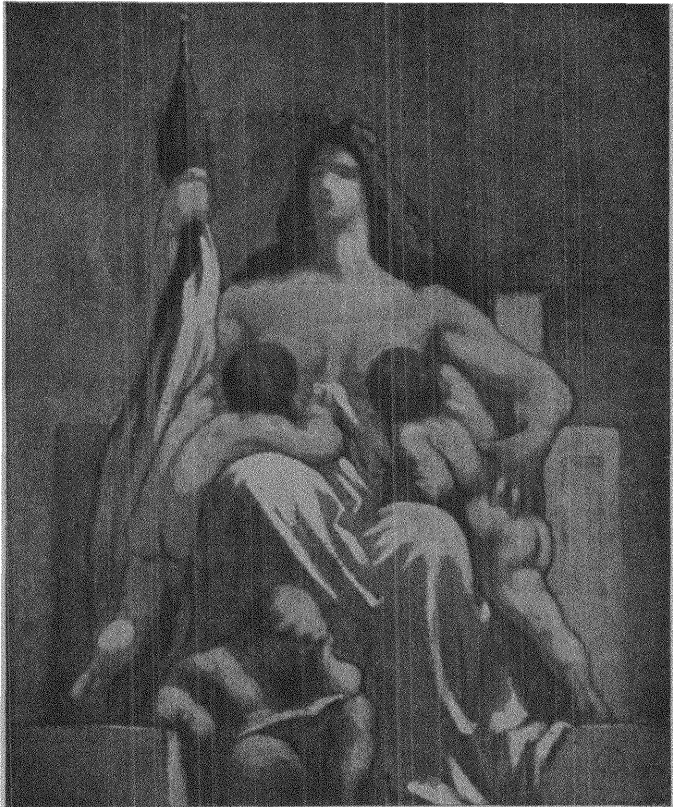
Monsieur et Madame Bourgeois råka olyckligtvis ta vägen över torget och då det är i revolutionsrädslans tidevarv, må ingen undra över, att de gripas av fasa vid anblicken av den hotfullt framtagande upp-rorshären. Å — — —! Monsieur et Madame göra en tvärvändning och fly i en allt övervinnande fart mot lugnare landskap och monsieur skriker i förtvivlan och skräck: "Varifrån kommer då detta beväpnade band?! Låt oss fly — —!"

Ha-ha-ha-ha! Den gode mästare Honoré står framför spegeln och skrattar åt idén; eller han sitter lutad över sin teckning — och i morgon skrattar

så vackert med löften om bättre förhållanden, reformer o. dyl., men det blir ej mer än ord. Folket hatar denne "päronkung Roi-Poire" och det jäser. "Roi-Poire", "Roi-Poire!" ljuder överallt. Uppfinnaren av ordet är Charles Philipon, utgivare av tidskriften "La Caricature". Philipon, som själv har en vass penna, samlar de radikala konstnärerna och skriftställarna omkring sig och går ständigt till attack mot "le Roi-Poire" och "juliregeringen". Balzac är med i skaran. Såväl tecknarna som skriftställarna i "Caricature" tävla om att på bästa sätt med ritstift och penna förlöjliga regeringen. Bland tecknarna i denna ypperliga tidning var den 22-årige Honoré Daumier. Och han var snart den främste, både ifråga om idéer och i idéernas konstnärliga utförande.

Det är naturligt att Louis-Philippe gjorde allt för att komma åt sina oombedda biografer och det första han får ett tillfälle — och det är lätt! — förbjudas "Caricature". Det var ett hårt slag för Philipon och Daumier, men de ge sig ej. "Charivari" heter den nya tidningen...! Och då den politiska karikatyren är förbjuden — — nå, så tecknar man ändå, resonerar mästare Honoré — och tecknar. Inte direkt för det dagspolitiska vimlet. Men han gör sin serie "Borgare", och i alla de typer denna mångfald teckningar har, ligger alltid en politisk mening. Philipon och Daumier äro republikaner, republiken deras mål och att förlöjliga det borgerliga kungadömet och dess företrädare är dem en — ack så kär! — uppgift. Resultatet blir: åtal, och att: — "Charivari" blir det dåtida Paris' ledande tidskrift.

En av Daumiers tacksammaste typer

Daumier: REPUBLIKEN.

vilja hoppa hur som helst; vilja bilda de konstigaste grimascher, från det djuptragiska, genom alla skiftningar ända fram till det befriande skrattet: Honoré Daumier.

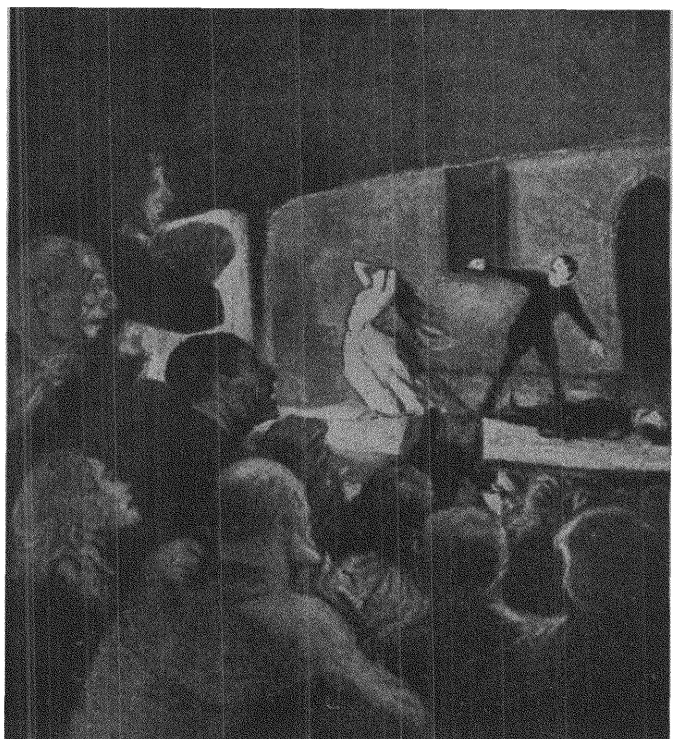
Den gode mästare Honoré står och tittar på sig själv och förvånas tydligen. En tanke ligger färdig att bli ord: är det jag, jag är förvånad över att jag ser så förvånad ut... Men det är klart: en som själv åstadkommit förvånning har väl rätt att vara förv., Ha-ha-ha-ha.

En annan bild: *Skräcken*. Ingen vanlig, med likblått ansikte, öppet gap, krökt, förvriden kropp, famlande armar, utspärrade fingrar; nej, en liten snabbfotad borgerlig skräck, som mer tränade människor kalla räddhåga och fruktan. Så här ser den ut: Ett torg i Paris; omkring stora höga hyreskaserner med många små fönster. Lekande barn. De ha tagit efter det nu nyss var förfärlig verklighet, eller kanske blir det i morgon. De leka revolution. En liten upp-näst parvel går i spetsen, bakom honom skymta andra från samma kvarter. En plåtbuk är trumma, käppar äro tänkta gevär. Och så traska ett fattigkvarter smutsiga, snoriga och kamplystna

Paris, i nästa vecka Frankrike och om hundra år hela världen.

Honoré Daumier föddes 26 februari 1810. Hans far var glasmästare, staden Marseilles antagligen enda poetiskt begåvade glasmästare. Alltså var Honoré ej alldeles utan konstnärlig tradition. Han utvecklade mycket tidigt sina anlag, men hade, som de flesta, svårt att bryta sig fram som konstnär. Föräldrarna flyttade från Marseille till Paris och sonens ungdom blir: springpojke åt en rättstjänare. Slutligen efter många hit-och-dithopp blir han bokhandelsbiträde och då kan han mer ägna sig åt sin konst.

Vid denna tid är det oroligt i Frankrike. Louis-Philippe, "borgarkungen", började

Daumier: DRAMA.

är "Robert Macaire". Ursprungligen huvudperson i en melodram, gör skådespelaren Lemaître honom till en allmän figur i den grotesk-komiska stilen. Philipon får fatt på idén och till P:s vitsiga dialoger gör Honoré Daumier teckningarna. "Macaire" blir skojararen inom alla yrken; en av dem som alltid lura mänskligheten, var de än placeras. Läkare, advokat, journalist, minister eller apotekare — överallt finns det en "Robert-Macaire". Det må ej förundra att typen gjorde lycka bland "Charivaris" publik, då denna varje dag och i alla skiften såg den riktige "Macaire" traska kring här på jorden och lura folk.

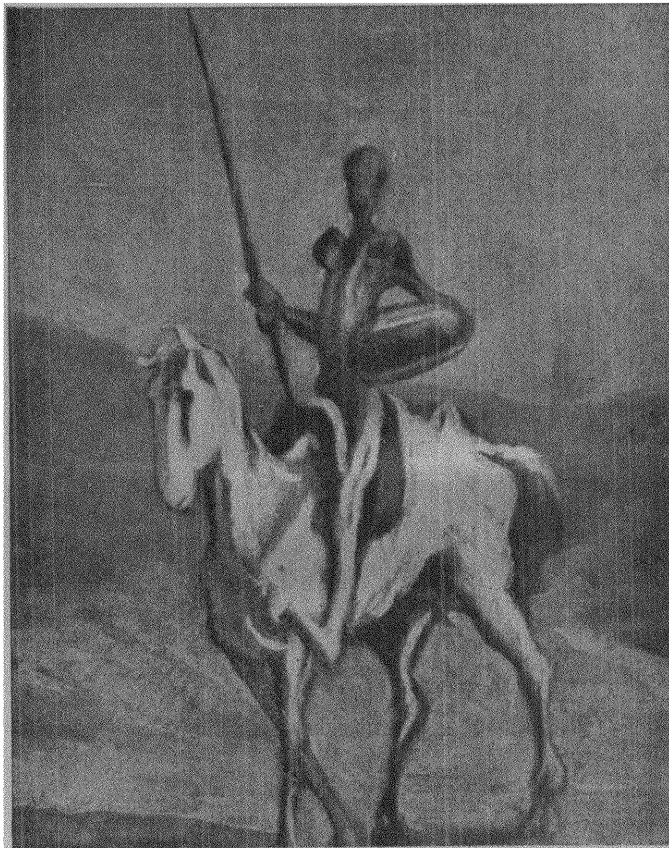
— — —
 År 1848 kom omvälvningen. "Revolution!" Ropet höjdes i Paris och ekot spreds över Europa.

Louis-Philippe flyr till England och Daumier sänder en giftig pil efter honom.

Republiken! Och Daumier tecknar den: det är den gamla regimens sista konselj. Herrarna diskutera ängsligt. Då slås dörrarna upp och en ung kvinnlig gestalt träder in i salen och skrämmer bort ålderdomen och skröpligheten. Daumier har tecknat republiken även på ett annat sätt. Som moder.

Omvälvningen har gett honom nytt stoff och nya idéer till gissel. Trots han är utpräglad republikan — och kanske just därför — angriper han häftigt den nya ordningens svagheter och brister.

— — —
 Kom friheten hastigt, så försvann den

Daumier: DON QUICHOTE.

dock lika fort. Redan 1851 gjorde Napoleon sin bekanta statskupp och en följd av detta blev nytt presstvång och ny andlig ofrihet.

Daumier tillgrip sitt gamla älsklingstema "Borgaren". Även som målare använde han det. Och icke blott som skämtbild, utan även för allvarligare saker.

I "Drama" ser man även ett hav av huvuden ner på scenen: ett dramas sista hemska akt. Den utspelas i det grella ljuset från rampen. Publiken ser mer ut som skuggor än människor, deras profiler avteckna sig skarpt med sin verklighet mot den överkliga tragedin på scenen. Allt är spänning, gripenhet.

Också Don Quichote har han målat. Denna löjliga och tragiska fantast, som ständigt slagits och kommer att slåss mot en brutal verklighets fantasilösa väderkvarnar och vinsäckar.

Daumier sysselsatte sig även med plastisk och skulpturkonst, men karikatyrstiftet var hans starkaste och käraste vapen.

1872 gör Daumier sin sista bild för "Charivari", den tidning han tillhört sedan dess första grundande, alltså omkring 40 år. En människo-ålder. Och då han går därifrån är han den främste, liksom då han kom.

En ögonsjukdom tvingar honom att avbryta. Men han firar ännu en stor triumf. 1878 arrangeras en utställning av hans verk. Hela pressen, hela staden hyllar honom. Men det är sent. Redan den 11 februari 1879 sluter han sina blinda ögon för alltid och Frankrike står vid den grav, som gömmer en av dess störste tecknare.

E. J.

Daumier: PÖBELN I TUILERIENA.

SEBASTIAN.

*Sebastian, ditt grin är grymt,
 din blick är ilsk och har en skymt
 av den heliga bärsärkavreden.
 Sebastian, din anstora ätt
 var frusen och fånglad och sällan mätt
 och vandrade aldrig i Eden.*

*Sebastian, jag har sett din mor,
 hon stod svart i ett hörn och tiggde.
 Hon sjöng med grötig och sprucken röst
 för ett mynt, för en stackars sliten slant.
 Är det inte sant? — Det är sant!
 Men gör ingenting — var tröst!*

*Sebastian, jag har sett din far,
 han satt krokig bak kraken och nicka.
 Han lalla med spritfördärvad röst
 och svängde sin piska full och galant.
 Är det inte sant? — Det är sant!
 Men gör ingenting — var tröst!*

*Sebastian, jag har sett din bror,
 han grubblade bakom sitt galler.
 Hans blick var grå, och grå har hans röst,
 för ett enda litet kap satt han grant.
 Är det inte sant? — Det är sant!
 Men gör ingenting — var tröst!*

*Sebastian, på din vapensköld
 står: slagsmål och hunger och sprit och stöld
 och en rasande lust att fara
 kring jorden och pröva och härja och slå,
 sen döda och dödas, sen återuppstå
 med ett pockande: Jag vill vara!*

EYVIND JOHNSON.

Redogörelse över den intressanta tuberkuloskongressen i Göteborg den 12—13 augusti 1922.

(Forts. fr. föreg. n:r.)

Andra dagens förhandlingar inleddes av d:r K. A. Edin, vars föredrag handlade om "Lungsoten inom olika samhällsklasser i Sverge förr och nu" och vilket stödde sig på ett omfattande statistiskt material, som talaren kunde tillgodogöra sig genom tillmötesgående från Statistiska centralbyrån. Den senaste folkräkningens material, bearbetat för Mälardalskapen vad beträffar ålder, yrken, förmögenhet och dödsorsaker, hade av talaren granskats, dödsorsakerna hade särskilt undersökts beträffande åldrarna 20—40 år, och talaren var övertygad om att intet land hade möjlighet att åstadkomma ett sådant statistiskt material som Sverge och därför ingen statistik vore så tillförlitlig som den erhållna.

Vid granskningen av statistiken har det visat sig, att tuberkulos som dödsorsak är vanligare bland godsägare och hemmansägare än bland arrendatorer, brukare och torpare. Under åldern 30 år är dödligheten dock minimal. I gruppen jordbruksarbetare är dödligheten störst i 20—30-års åldern, betydligt större än i nyssnämnda grupper, men avtar märkligt hastigt vid högre ålder. Inom prästerskapet är det så, att få fall av lungdot förekomma i yngre år, medan den kräver flera offer i åldern över 40 år. Om industriarbetarebefolkningen ordnas i inkomster, så visar det sig att dödligheten i tuberkulos är hela tio gånger större i de 15—20 proc. av arbetarna, som utgöra de lägst avlönade skikten. I åren närmast till och om kring 40 år är dödligheten av detta skäl också relativt oerhörd stor. De på en plats inföddas dödlighet i tuberkulos har i regel visat sig mycket större än de inflyttades.

Nästa föredragshållare, d:r G. A. Liling, kompletterade på sitt sätt den föregående talaren genom att redogöra för hälsotillståndet hos de skånska kolgruvearbetarna, särskilt tuberkulosens förekomst bland dem. Antalet med gruvarbete i Höganästrakten sysselsatta arbetare är 2,500, och när talaren 1915 kom dit som provinsialläkare, var han av den tron, att många lungdotfall där skulle förekomma. Redan efter ett par år hade talaren till sin överraskning kunnat konstatera ett rent motsatt förhållande, den jämna temperaturen, luftens fuktighet, som förhindrar dammbildning, har angivits som förklaringsgrunder. Liknande glädjande erfarenheter om förhållandena mellan kolgruvearbete och tuberkulos hade gjorts mångenstädes, och talaren lämnade en redo-

görelse för de utländska iakttagelserna på området. I övrigt framhöll talaren som sin erfarenhet, att näst Tyskland står Sverge främst vad beträffar gruvhygien och betydligt framför alla övriga länder.

Sista talaren var professor G. Wirgin, Uppsala, som redogjorde för de internationella strävandena på yrkeshygienens område. Talaren begynte med att redogöra för den internationella arbetareorganisation, som växte fram efter Versaillesfreden och som ägnat yrkeshygien den största uppmärksamhet samt satt dess utveckling på sitt program. Den internationella arbetsbyrån i Genève har en särskild hygienisk avdelning, biträdd av en 24-mannakommitté, vilken talaren hade äran, att tillhöra. Från Genève utgives en gång i kvartalet en förteckning över yrkeshygienisk litteratur, vidare undersöker man yrken och näringar, som kunna vara farliga.

Såsom resultat av senare tidens vetenskapliga forskning om den industriella hygienens meddelade talaren, att lungsoten numera går tillbaka i framåtgående industriländer, medan den i mindre industriområden och jordbruksländer är stadd i tillväxt. Detta visar, att tuberkulosen kan bekämpas, och att industrien ej behöver vara dess hjälpare. Vidare har det i Baden visat sig, att porcelinsarbetet icke alls befordrar lungdot, som man hittills antagit, utan snarare tvärtom. Där emot kunna bensol ur stenkolstjära och arsenikväte ofta vara giftiga för blodet och sjukdomsalstrande. Talaren slutade med att redogöra för den upplysningsverksamhet, som bedrevs inom varje yrke i Amerika — målarna fingo upplysning om hur de skulle skydda sig mot blyförgiftning, bagarna mot trötthet i benen etc. — och framhöll att det samarbete, som etablerats mellan Nationalföreningen och de svenska fackföreningarna, närmast berör tuberkulosen men dock bör läggas allmänt industrihygieniskt. Med tack för vad Nationalföreningen redan uträttat på detta område hoppades talaren på en fruktbringande fortsättning.

Efter lunch företog man utflykter till Källtorp och Amundön, vars konvalescenthem besågs.

Det är givetvis svårt att yttra sig om så viktiga frågor som dessa, men det sunda förnuftet bjuder mig framföra de reflektioner som under denna för mig så värdefulla kongress inställde sig.

De erfarenheter och synpunkter som fackmännen framlagt vid denna kongress måste för att bli ett verksamt vapen i vår kamp mot tuberkulosen i största utsträckning göras till var mans egendom. Läkarna och sjukhusen ha sin uppgift — att taga hand om de i klinisk mening sjuka — men samhällsmedlemmarnas och samhällets uppgift är att i möjligaste mån hindra sjukdomens spridning och förebygga att de som angripits av den för livet bli samhällsinvalida.

Erfarenheten har visat att den främsta smittohärden vi ha att räkna med är hemmen och dessutom att de som i första hand äro utsatta för smittofaran där äro barnen. Om var och en i sin stad handlade med dessa

synpunkter för ögonen skulle mycket kunna vinnas efter det gamla rönet: små orsaker stora verkningar.

Se vi nu först på vad som kan göras i hemmen så är det väl för de flesta en överkomlig sak att årligen eller vart annat år underkasta sig och barnen en läkareundersökning. Den ekonomiska utgiften spelar säkerligen praktiskt en underordnad roll, det gäller bara att lära sig inse det enkla faktum att en människa så väl som en maskin behöver så att säga avsynas emellanåt för att man ej skall överraskas av någon katastrof. Låta vi tanken gå vidare och anta denna undersökning som ett erkänt och allmänt följt bruk så ha vi däri dels möjligheten att kunna angripa sjukdomen i dess linda, vilket som erfarenheten visat är en synnerligen gynnsam omständighet för individen, dels blir det ett giv akt till hommen att faran står för dörren och att åtminstone de hjälpmedel anlitas som stå till buds i varje hem — frisk luft och sträng personlig hygien. Sedan måste samhället med sina större resurser gripa in och underlätta och göra hemmens kamp mot tuberkulosfaran effektivare. Mycket har gjorts redan men oändligt mycket mera återstår att göra, särskilt på de vägar man på senare åren slagit in. Jag syftar då på sanatorier, upprättandet av och beredandet av möjligheter för barn att tidvis komma bort från en ogynnsam miljö och hämta krafter att motstå denna skadliga miljöns vådor. Ett beaktansvärt led i denna kamp som enligt rön, som framförts på kongressen, har sin bestämde uppgift att fylla är upprättandet av dagsanatorier, vilohem där sjuka, som av en eller annan anledning sakna möjligheter att vistas på sanatorier, eller som utskrivits därifrån, få möjligheter att åtnjuta lämplig behandling och vård under dagarna. En sjuk som vårdats på sanatorium exempelvis några månader eller i lyckligare fall ett halvår kan visserligen vara så pass återställd att den kan utskrivas för att bereda plats för svårare sjuka — men det ligger i sakens natur att patienten ej är frisk, blott en olämplig miljö kan behövas för att sjukdomen skall blossa upp på nytt, den sjuke därmed ånyo bli en fara för sin omgivning. Sammalunda ställer sig saken för dem som på grund av platsbrist på sanatorierna, vilket beklagligtvis ej så sällan inträffar för närvarande, få gå hemma och vänta kanske månader, samt för semesterfirande, för vilka en sanatorievistelse med åtföljande resa ställer sig för dyrbar.

I dagsanatoriet har man en möjlighet att avhjälpa dessa brister och understödja hemmens kamp mot tuberkulosfaran, och särskilt i dessa tider av ekonomiskt betryck och bostadsbrist — två av tuberkulosens bästa bundsförvanter — står upprättandet av dagsanatorier som ett så mycket mer behjärtansvärt önskemål, för vars realiserande såväl samhälle som individ borde på det kraftigaste ingripa.

A. J. V—bg.

Sprid Morgonbris!

Ingen klubbmedlem får vara överksam vare sig det gäller agitationen för klubben eller Morgonbris.

Litteratur.

Ragnar Casparsson: *Adelberga bruk.* Axel Holmströms förlag. Pris 3 kr.

Proletärförfattare och proletärroman ha blivit alltmera vanliga uttryck, som kommit till för att beteckna en ny genre inom diktningen. Bonden och statkarlen äro klassiska som litterära företeelser, under det att industriarbetaren (= proletären) är ett av skildringskonstens, inte bara diktningens utan även målar- och bildhugarkonstens allra modernaste objekt. Konstkritikerna ha besynnerligt nog inte alls kommit på den idén att kalla t. ex. Meunier för "proletärskulptör", fastän han i sin konst förevisat just "arbetets söner". Men det är väl så, att litteraturkritikern behöver ett betydligt större ordförråd, därför att han har så många fler nya företeelser att ta itu med än hans broder konstkritikern.

Det vore missvisande att säga, att Ragnar Casparsson är en ny proletärförfattare. Han kommer varken med röd- eller vitglödgad klasskamp sagitation i sin nyutkomna bok "Adelberga bruk", men visar sig i stället vara en ung diktare, som kan bli en diktare av Guds nåde. Bokens titel anger miljön för Ragnar Casparssons skildring. Edvin Guiron, bokens huvudperson, är son till en fattig bruksarbetare och hamnar själv redan som barn i den sotiga, larmande fabriken bland förråde gamla smeder, som ha en sardistisk njutning av att pina de små nykomlingarna i grottekvarnen. Med Gillberg, filosofen på landsvägen, som kommer vandrande till Adelberga bruk och får arbete i samma fabrik som Edvin, kom en glimt livslycka in i Edvins tillvaro. Ty Gillberg öppnade haus ögon för den verkliga diktens skönhetsvärden och lärde honom känna Dostojewskij och Schopenhauer. Med Gillberg trängde även socialismens anda och nya revolterande idéer in bland de smutsiga, förslöade arbetarna vid Adelberga bruk, och det ledde till en kraftmätning mellan arbetarna och arbetsgivarna. De förra greps för första gången i sitt liv av frihetsentusiasm och kampglädje. Internationalens toner ekade mellan husväggarna på bruket, och en hel armé av industriarbetare från grannsamhällena kom till Adelberga bruk för att manifesteras sin solidaritet inför strejken. Efter en sammandrabbning med polisen skingrades arbetararmén, ett par av strejkleddarna, däribland Gillberg, rymde till Amerika och några andra hamnade i fängelset. Bland dem var Edvin. Efter ett år var han åter fri och färdig att ta upp kampen med livet, lika ung-

domligt trotsig och oböjligt käck, som han alltid varit.

Bokens första kapitel, som äro de bästa ur konstnärlig synpunkt, kan betecknas som levande skildringskonst. Den lille gossen Edvins stolta framtidsdrömmar och glada, sorglösa lek såväl som hans förtvivlade fasa inför de larmande, livsfarliga maskinerna i det helvete, som slukat honom, har den upplevelsens intensitet över sig, som den verkliga diktaren stundom intuitivt känner.

Som social skildring uthärdar Ragnar Casparssons bok gott en jämförelse med de bästa av Upton Sinclairs romaner. Astrid Forsberg.

Johan Bojer: *Den siste vikingen.* Tidens förlag. Pris 3 kr.

Tidens förlag har planlagt en romanserie, som med prisbillighet — 3 kr. pr volym — förenar god kvalitet och sålunda är ämnad "fylla ett behov".

I alla händelser är starten god, då förlaget som nummer ett i serien utgivit en så verkligt god folklivsskildring som "Den siste vikingen" av Johan Bojer, överflyttad till svenska av Per Edvin Sköld. En del av tidningens läsare torde ha gjort bekantskap med Johan Bojer förut, då några av hans arbeten de senare åren blivit mera kända även i Sverige. Det är isynnerhet en bok, utgiven för några år sedan, som genom sitt djupa, etiska patos och sitt mjuka, vackra språk gjorde Johan Bojer känd och uppskattad av en annan publik än den gängse romanläsande allmänheten, även i Sverige. Detta arbete hette "Den Store Hunger" och hade till syfte att skildra den aldrig tillfredsställda andliga hungern. Föreliggande arbete behandlar livet bland fiskarbefolkningen. En olägenhet, även vid goda översättningar, kvarstår alltid, att man går miste om förf:s karakteristiska stil och språk, som är en av de största njutningar när man läser en förf. på hans eget originalspråk. Norska språket är så lätt att läsa, så det borde vara uteslutet för svenskar att läsa detsamma i översättning. Men den allmänhet, för vilken språket legat till hindern att få del av Johan Bojers författareskap, bör passa på och lära känna honom och njuta av det som ändock gives i den svenska översättningen.

"Kvinnokrafter", Vita Bandets årsbok 1922—1923, innehåller utom dess egen årsberättelse, som är mycket intressant, även redogörelse över olika kvinnosammanslutningar här i landet. Den kan därför betraktas som en liten uppslagsbok för dem, som vilja orientera sig i begreppet kvinnointressen, men torde även kunna vara värdefull för dem, som önska sakupplysningar.

Det billiga priset av 50 öre tar bort alla önskingar eller lust till anmärkningar mot dess tekniska utstyrelsel. Vi uppmana klubbstyrelserna i första hand att förse sig med densamma.

Den rekvireras från Vita Bandets förlag, Smålandsgatan 42, Stockholm.

Tidens Kalender

för 1924, som i dagarna utkommit med 270 sidor text och kartor, slår, utan fråga, rekord bland alla dylika handböcker ifråga om kvalitet och prisbillighet. Den bör lämpa sig som en god och billig julklapp i alla kretsar. Bland innehållet märkes en hel mängd uppsatser i praktiska och teoretiska ämnen av allmänt intresse. Samtidigt är den uppställd så den blir ett litet konversationslexikon och en uppslagsbok för många, som ej äro i tillfälle äga dylika, varför man bör gömma de olika årgångarna, som komplettera varandra. Priset är endast kr. 2:50.

Julfacklan,

Soc.-dem. partiets julpublikation, framträder även i år i festlig utstyrelsel och med fint litterärt innehåll. Numera finnes ingen anledning för arbetarehemmen att kasta ut pengar på de borgerliga förlagens tidningar. Vår parti-press har utförliga referat över dess innehåll, varför vi inskränka oss till att uppmana kvinnorna att se till att Julfacklan och Morgonbris bli hemmets festskrifter under helgen.

V.

Det är männens sak att hjälpa kvinnorna avskutta sig alla fördomar och att understödja deras deltagande i striden. Ingen må underskatta sin egen kraft och tro, att det icke kan bero på honom. För mänsklighetens framåtskridande kan ingen kraft, vore den än så svag, undvaras. Droppens oavbrutna nedfallande urhållkar slutligen den hårdaste klippan. Och av många droppar bildas bäcken, av bäcken floden, av ett antal floder strömmen. Till sist är intet hinder starkt nog att hejda den i dess majestätiska lopp. Alldeles så går det i mänsklighetens kulturliv. Sätta alla, som känna sig kallade, in hela sin kraft på denna strid, så måste segern följa.

Bebel.

Kommissionärer!

På alla agitationsmöten måste

MORGONBRIS

finnas.

Internat. Kvinnliga arbetareförbundets kongress i Wien.

Angående kvinnornas arbete för freden gjorde kongressen följande uttalande:

Skadeståndsfrågan.

Kongressen är av den mening, att ersättningen skall bli inskränkt till gottgörelse av den verkliga materiella skadan, förorsakad av kriget, under förbehåll, att Tyskland får hjälp att hjälpa sig själv att befria sig från de tunga skuldördorna till i första nummet Frankrike, Belgien och Holland. Vi uppmana även att granskningen av underhandlingarna mellan Tyskland, ententen och Italien i Versaille påskyndas, eftersom dessa underhandlingar ha bragt hat och missämja i stället för fred och överenskommelse angående krigsskuldena.

Ruhr.

Denna kongress fördömer den militära ockupationen av Ruhrområdet, vilken är en överträdelse av Versaille-traktaten. Denna ockupation hotar fredsgrundvalen och har hjälpt till att frambringa den industriella krisen, vilken hotar att sänka levnadsstandarden för tusentals arbetare. Till närvarande tid har ockupationen av Ruhr klart bevisat, att upprättelsen aldrig kan tryggas på denna väg. Endast under fredstillstånd kan Tyskland bli i stånd att betala. Vi se med glädje varje ansträngning som blir gjord för att förbättra detta tillstånd och begära att alla främmande trupper samtidigt lämna Tyskland.

Avväpning och världsunderhandling.

Kongressen uttalar sig för en förlikningspolitik genom öppen underhandling i alla internationella frågor. Världsfreden fordrar en social och ekonomisk gemenskap nationer emellan. Kongressen förklarar, att det skulle vara förmånligt att få denna gemenskap till stånd och vill uppmana respektive regeringar att taga initiativ till sammankallandet av en världskongress, att genom noggrann undersökning och rådgivning finna ett sätt, varpå man kan åvägbringa fullständig avväpning inom alla nationer genom ömsesidigt samtycke och samverkande universella åtgärder. Vi föreslå som medel härvidlag att förklaringen av krig skall betraktas som ett brott, skyldigt under nationernas lag att stifta internationella lagar i frågan och att inrätta en internationell domstol med myndighet att sammankalla några nationer, som försyndat sig mot de internationella lagarna och även fälla utslag mellan dessa. Vi uttala oss för att ett fullständigt nationernas förbund skulle få en ovillkorlig juridisk rätt, och dessutom anbefalla vi upphävandet av internationella skulder under förbehåll, att detta verkligen blir ett steg mot avväpning. Genom tiderna har kriget inte bara betraktats som ett medel vid förlikning av tvister, utan även som ett patriotiskt och härligt kall. Detta sätt att se kriget är ödesdigert för en varaktig fred. Vi skulle därför med glädje se, att en ny tredubbel allians av kvinnor, lärare och ungdom rättade detta misstag. Liksom andra misstag bortelimineras ur en framskriden civilisation, så skulle också krigets ande försvinna ur uppfostern och man skulle i stället lära ungdomen, att förstå storheten i internationella sammanslutningar.

Bland de mer viktiga beslut, som kongressen fattat, är beslutet, att förbundet skall ansluta sig till Amster-

daminternationalen. Mot beslutet reserverade sig Amerikas ombud på grund av att deras organisation icke tillhör Amsterdaminternationalen.

Beslutet innehöll följande punkter: Att verkställande kommittén blir beordrad att öppna förhandlingarna i Internationella fackföreningsförbundet med avsikt att förverkliga våra grundsatser på följande väg:

Genom utveckling av den nuvarande kvinnliga avdelningen i Amsterdaminternationalen och genom att utse en kvinnlig sekreterare.

Genom att välja en kvinnokommitté, som skall bestå av representanter för skilda länders fackföreningsrörelse och som skall arbeta inom kvinnliga avdelningen och verkställande utskottet i Internationella fackföreningsförbundet, arbeten för fackföreningsrörelsens utveckling bland kvinnorna. Denna kommitté skall sammankallas minst en gång om året eller oftare om det är nödvändigt.

Genom att hålla en arbetarskekongress minst en gång vartannat år, helst före Internationella fackföreningsförbundets tvåårskongress.

Att resultatet av dessa underhandlingar och beslut bli upptagna till behandling vid Internationella fackföreningsförbundets kongress i april 1924 och att verkställande utskottet meddelar detta till alla upptagna organisationer. Verkställande utskottet skall sedan enligt organisationernas svar på meddelandet, besluta om fortsättningen av detta arbete inom förbundet.

Att i betraktande av dessa förslag förbundet fortsätter det nuvarande arbetet enligt den ordning, som antogs 1921 i Genua.

Bland de celebra gäster som bevistade kongressen var mr Sassenbach, representant från Amsterdams-internationalen och parlamentsledamoten Emy Freundlich från Österrike, en kvinna som av allt att döma kommer att sätta spår i Österrikes nya historia. Detta lands intressanta nydaningsarbete, som uppbäres av en entusiasm och en hänförelse, som äro beundransvärda, kräves det spaltlånga resebrev för att ge en föreställning om. Endast det arbete, som bedrivs bland barnen och som kongressdeltagarna bereddes tillfälle att se en del utav, är värt sitt särskilda kapitel. De kooperativa företagen inom olika yrkesgrenar likaså.

Helhetsintrycket vid kongressens avslutning måste nog bli detta: om än kongressen icke till synes givit positiva resultat så är likväl nyttan av kontakten mellan de olika ländernas kvinnor

Den holländska arbetarklassens kamp mot landets militarisering.

Brev till Morgonbris av fru L. Tilanus, Amsterdam.

I Amsterdam hölls den 23 sept. en storartad demonstration med 60,000 å 70,000 deltagare. Dess paroll var införande av driftsråd, socialisering, men framför allt för freden och nu närmast att avvärja den stora flottbyggnadsplanen, som skulle kosta oss 450 miljoner kronor.

Det nya flottprogrammet, som förelagts parlamentet under okt. månad, vill den reaktionära regeringen nu försöka trumfa igenom, medan här, som nästan överallt annorstädes, reaktionen fått stor makt.

Demonstrationen, som tog en tid av fyra timmar, var i tågets början synnerligen effektiv och gripande genom det sätt, på vilket det holländska socdem. kvinnoförbundet där hade organiserat en mängd allegoriska grupper och fanor. I tågets tät bars ett stort standar med orden: "Krigets elände", följt av tolv kvinnor, helt höjda i svart, framskridande tysta och allvarliga. Denna gripande, mörka grupp, följdes omedelbart av en väldig färgrik duk, buren av fyra män, varå syntes en vampyr sugande blodet ur en människas. En grupp, dekorerad med mörkgröna guirlanger, förde en fana med frågan: "Varför så mycket elände?" Efter kom en grupp med rödsirad utstyrelse, bärande ett banér med avbildning av en ljudande klocka, varifrån orden: "Ned med vapnen" strömmade ut. En fana bar inskriptionen: "Vi ringa in den nya tiden." Därefter följde ett med blommor sirat, vitt standar med inskrift: "Freden", omgivet av 60 vitklädda flickor med blomster-slingor i håret och en inramning av gruppen med guirlanger i vitt och grönt. Allt detta allegoriska hade en djup verkan på allmänheten, som fyllde gatorna där tåget drog fram. Många män och kvinnor gråto också högljutt vid anblicken av dessa enkla men träffande motsatser som åskådliggjordes. För närvarande pågår i hela landet samlandet av en stor folkpetition, föranstaltad av den organiserade arbetarklassen, vilken skall föreläggas parlamentet, mot flottförslaget och otvivelaktigt komma kvinnorna att kraftigt delta i denna protest.

av oerhört stor betydelse. Vad som för övrigt icke är i dag kan ju morgondagen giva kanske i rikare mått än vi våga profetera.

Wien, aug. 23.

E. J.

Från kvinnoklubbarnas arbetsfält.

Dalarnes soc.-dem. kvinnoklubbars konferens i Grängesberg.

Ett kvinnodistrikt bildat.

Söndagen den 19 augusti hölls i Grängesberg en talrikt besökt konferens med kvinnoklubbarna inom Dalarna.

Mötet öppnades av fru Ebba Mattsson, Grängesberg, som hälsade de närvarande välkomna samt förklarade konferensen öppnad. Därefter företogs val av funktionärer vid konferensen, vartill utsågos fru Ebba Mattsson, Grängesberg, ordf., samt fru Hanna Sikström, Smedjebacken, sekr. Att justera protokollet valdes Charlotta Carlsson och Frida Backström, Smedjebacken. Till referent utsågs fru Ragna Lindberg, Borlänge.

Representerade voro 7 klubbar, nämligen Ludvika, Smedjebacken, Hedemora, Borlänge, Grängesberg, Falun och Mora. Dessutom meddelades, att klubbar finnas i Säter, Långshyttan, Stjärnsund och Horndal. Från Stjärnsund anlände telegram under konferensens lopp. Sammanlagda antalet deltagare uppgick till 64.

Fru Ebba Mattsson inledde frågan om bildandet av ett distrikt för kvinnoklubbarna inom Dalarna, varvid hon starkt underströk nyttan och nödvändigheten av detta steg. Förbundets ordförande fru Signe Wessman påvisade behovet och fördelarna av en dylik kvinnosammanslutning, varigenom bättre kontakt kunde upprätthållas klubbarna emellan samt agitations- och upplysningsarbetet med större kraft kunde bedrivas. Hr Sigfr. Ringsjö, Ludvika, repr. för partidistriktet, ansåg för sin del att svårigheterna med ekonomi o. d. nog skulle ordnas, trots att han ej kunde utlova något stöd.

Härefter beslöts enhälligt att bilda ett distrikt för klubbarna inom Dalarna. Stadgar föredrogs och godkändes. Avgiften skulle bli 40 öre pr kvartal och medlem, vari ingår 25 öre till förbundet. Beslutades att årskonferens skulle hållas i augusti varje år, varvid klubbarna äga rätt att representera med ett ombud för varje 10-tal medlemmar. V. U. förlades till Falun och erhöi följande sammansättning: ordf. fru Anna Wallin, kassör fru Kerstin Olsson, sekr. fru Hilma Hedström; övriga ledamöter i styrelsen: fruarna Ebba Mattsson, Grängesberg, och Ragna Lindberg, Borlänge. Till revisorer valdes Anna Dahlot och Emma Eklund, Falun. Suppleanter blevo Hildur Korsgren och Hanna Hedström.

Hr Ringsjö höll därpå ett anförande, vari han framhöll behovet av att få kvinnorna med i vårt arbete, särskilt när det gäller det kommunala. När kvinnorna nu äga samma rättigheter som männen är det också kvinnornas plikt att delta i arbetet för vårt gemensamma mål, ett lyckligare samhälle.

Efter konferensen hölls ett festligt samkväm.

Sörmlands soc.-dem. kvinnodistrikts årskonferens.

Sörmlands socialdemokratiska kvinnodistrikt höll söndagen den 30 sept. årsmöte i Eskilstuna. Mötet var besökt av ett 40-tal deltagare. Styrelse- och revisionsberättelserna godkändes. Av styrelseberättelsen framgick att f. n. 9 kvinnoklubbar äro anslutna till distriktet.

Fru Anna Käll, Sparreholm, redogjorde i korthet över studie- och instruktionskursen i Stockholm. En motion var inlämnad från Oxelösundsklubben om förhöjd avgift till

distriktet från 10 till 25 öre. Konferensen beslöt i likhet med motionen. Beslöts att förlägga distriktsårsmötena till våren. Nästa konferens skall hållas i Flen i maj nästa år i samband med en instruktionskurs. Till styrelse återvaldes de avgående, nämligen fruarna Ida Adamsson, ordf., Anna Lindgren, kassör, och Ellen Svedberg, sekr., samtliga i Eskilstuna, och bildande ett verkställande utskott, samt fruarna Anna Käll, Sparreholm, Malin Dahl, Katrineholm, och fröken Math. Olsson, Nyköping.

Å mötet, som var präglad av den bästa stämning förekom förutom unison sång m. m. ett mycket intressant föredrag av red. Conrad Jonsson över ämnet "Socialdemokratien i Sverige".

Mötet, som pågick från 11-tiden på f. m., avslöts först vid 6-tiden på kvällen.

Från Katrineholm.

Katrineholms soc.-dem. kvinnoklubb höll måndagen den 5 mars årsmöte, varvid års- och revisionsberättelserna godkändes och ansvarsfrihet beviljades. Klubben har under året anordnat tvneve offentliga föredrag, dotena med kyrkoherde Gunnar Wall som talare och det andra med föredrag av fru Disa Wästberg. Tidningen Morgonbris har försålts i 500 ex. Räkenskaperna ha under året balanserat på kr. 344: 67, med en behållning på kr. 33: 09.

Till styrelse för 1923 valdes: fru Berta Larsson, ordf., fru Helena Hagberg, v. ordf., fröken Hedvig Karlsson, sekr., fru Lisa Eriksson, v. sekr., fröken Brita Wedin, kassör. Suppleanterna blevo fruarna Ester Andersson och Gärda Findhé. Till revisorer valdes fruarna Malin Dahl och Hulda Engman med fru Susanna Lagerkvist som suppleant. Vidare valdes en kommitté på 6 personer för spridning av tidningen Morgonbris.

Med kamrathälsning till alla klubbar.

Ref.

Från Mora.

Mora soc.-dem. kvinnoklubb höll tisdagen den 17 april sitt årsmöte. Styrelsen beviljades full och tacksam ansvarsfrihet. Under året har klubben behandlat en del ärenden, av vilka må nämnas beklädnadskommittén. Genom denna har klubben kunnat bekläda 18 medellösa skolbarn. Insamling till ryska barn. Deltagandet i 1 maj-demonstrationen. Genom sin ordf. Ida Isaksson representerat vid kvinnokonferensen i Säter den 19 augusti. Medverkat vid arbetarekommunen den 7 maj och den 8-9 juli anordnade fester i folkparken. Behandlat tidningsfrågan samt utsett referent för partipressen. Anordnat en instruktionskurs med fru Agnes Söderqvist från Västerås som föreläsare och till vilken voro inbjudna Mora och Försås arbetarekommuner samt Soc.-dem. Ungdomsklubben. Vid densamma uttalades att skolningsarbetet är nödvändigt för höjande av effektiviteten i arbetet för våra idéer. Återigen behandlat den till Mora skolråd den 20 febr.

ingivna skrivelserna om kostnadsfri undervisningsmateriel i småskolan samt förslag om ändrad tid för nybörjare från kl. 8.20 till 9 f. m.

Till styrelse för 1923 valdes fruarna Lina Nyström, Anna Nilsson, Hulda Lövgren, Ingrid Jansson, Ida Isaksson och Kerstin Lönn.

Med kamrathälsning till alla klubbar landet runt. I. I.

Från Hässleholm.

Soc.-dem. kvinnoklubben lever fortfarande, fast det sällan syns något i Morgonbris härifrån. Intresset för vårt arbete har en tid slappnat av, men trots allt går arbetet framåt och mötena äro alltid talrikt besökta. Och förekommer utom annan underhållning diskussionsfrågor i olika ämnen. På senaste mötet diskuterades barnavårdslagen och särskilt övergivna fattiga mödrars lott, där barnet tages ifrån modern och utackorderas. Barn och moder borde få stanna tillsammans, åtminstone den första tiden, fast kvinnan är olycklig nog att vara fattig och självförsörjande. I denna fråga borde mera försöka vinnas för framtiden. Klubbarna böra även intressera sig för barnavårdsnämndernas arbete, så att de ej, som på somliga platser, slöa till. Vi ha här i Hässleholm många arbetarhustrur, som borde ansluta sig till vår förening och hjälpa oss fram till det gemensamma målet i framskapandet av bättre existensmöjligheter för de små i samhället. Anslut eder till soc.-dem. kvinnoklubben vid nästa möte. Eniga vi stå, men söndrade vi falla!

Hälsningar från Hässleholmsklubben.

Se kr.

Från Smedjebacken.

Smedjebackens soc.-dem. kvinnoklubb har under vintermånaderna anordnat symöten, varvid förfärdigats arbeten av olika slag. När tiderna bli gynnsammare är klubbens mening att anordna en basar. Inkomsten av denna skall tillfalla ett blivande ålderdomshem. Den 26 och 27 maj samt den 2 och 3 juni anordnade klubben i samarbete med Smedjebackens arbetarekommun en friluftsfest. Behållningen blev god.

Bland frågor, som förekommit på mötena, har varit frågan: Vad åligger varje medlem? Klubben enades om följande svar: Varje medlem bör noga genomläsa förbundets tidning Morgonbris. Där få vi veta allt som bör intressera varje arbetarekvinna. En klubbmedlem bör ej slösa bort dyrbar tid med onyttig nöjesläsning ur de dyra och andligen fattiga skrifterna. Vi böra motarbeta ringaktande tal om kroppsarbetet och vår egen klass. Vi skola hålla strängt på vårt värde som människor och samhällsklass. Öva oss i självtuktan och takt i vårt uppträdande. Svaret på en annan fråga: Vad är kännetecknet på en bildad människa? Efter flera uttalanden enades klubben om att svaret på den frågan är och förblir att: Allt det i viljen att människorna skola göra eder, det gören I ock dem. Ref.

Fernqvists Kappaffär

33 Drottninggatan 33
n. b. och 1 tr. upp

Stort lager av in- och utländska nyheter

Damkappor, Dräkter och Kjolar

till billiga bestämda priser. Obs! Beställningar utföres till billiga priser.

Från Munkfors.

Munkfors soc.-dem. kvinnoklubb hade söndagen den 8 juli anordnat instruktionskurs i ordenshuset härstädes under ledning av fru Alma Norsell, Karlstad. Kursen, som tog sin början kl. 11 f. m. öppnades av fru Norsell, som gav en värdefull inblick i vårt ansvar och våra plikter i föreningsarbetet.

Efter middagsrasten höll läraren hr Axelson ett med intresse åhört anförande över: Landskommunernas finanser.

Antagligen kände ej någon av kursdeltagarna det såsom någon uppoffring att den varma sommarkvällen sitta inne i lokalen, ty kunskapsvalutan uppväggde mångdubbelt friheten. Sådana kurser borde anordnas litet oftare, då de äro av stort värde för deltagarnas skolning och förståelse för vårt arbete och för kvinnornas deltagande i det allmänna.

Kursen, som var tämligen välbesökt, avslöts med ordinarie möte kl. 9 e. m.

Referenten.

Till kvinnorna i de små hemmen.

Knappast någonsin förr har den arbetande klassen i vårt land pressats så hårt på olika områden, som under de senaste åren. Och oftast ha svårigheterna gått ut över hemmet och familjen. Det vackra talet om värnandet av hemmet och bevarandet av familjebanden har tystnat, och tusentals små fattiga hem befinna sig den dag, som är, på gränsen till undergång och tusentals familjer ha fått skingrats på grund av olidliga arbetsförhållanden. Vad är då naturligare än att kvinnorna reagera, att de av självbevaringsdrift sätta sig till motvärn mot ett system, som så illa tillvaratager de små hemmens intressen. Vad är naturligare än att de små hemmens kvinnor ansluta sig till den rörelse, som försöker komma tillrätta med ett samhällsskick, som utlämnar tusentals medborgare till svält och umbäranden.

Olika omkastningar av den politiska makten kan väl något lätta bördan för de egendomslösa även inom den kapitalistiska produktionsordningens ram. Några bestående förbättringar kunna dock ej uppnås utan en omgestaltning av hela det ekonomiska systemet. För att någonsin komma därhän, fordras dock ännu mycket organisations- och upplysningsarbete.

Det är med sikte på dessa förhållanden, som den soc.-dem. arbetarörelsen gått till sina uppgifter. Dess kvinnorörelse, de soc.-dem. kvinnoklubbarna, har till sin uppgift att väcka och intressera kvinnorna för de socialistiska idéerna.

Kamrater inom de små, fattiga hemmen, anslut eder till den soc.-dem. kvinnorörelsen! Bliv medlemmar i platsens soc.-dem. kvinnoklubb!

Ovanstående har utgivits som cirkulär, vilket avdelningarna utan kostnad kan erhålla för att utdela vid agitation. Rekvideras från Morgonbris expedition.

BANKAKTIEBOLAGET NORDEN.

Alla slag av bankaffärer. — Högsta inlåningsränta.

Kvinnan motarbetar sitt eget bästa

när hon avråder mannen att teckna försäkring i **DE FÖRENADE** å sitt eget eller bägge makarnas liv. Premiebefrielse vid sjukdom och olycksfall m. fl. förmåner.

Kommissionärer!

Höj upplagan på Morgonbris! Det torde nog vara på få platser i vårt land där Morgonbris finnes i alla arbetarehem. Låt det bli vår lösning att sprida tidningen till alla arbetarekvinnor

Morgonbris.

Tidning för den socialdemokratiska kvinnorörelsen.

Utgives av styrelsen för Sverges Socialdemokratiska Kvinnoförbund.

Redaktör: Signe Wessman. Allm. Tel. Norr 244 36. Upplandsgatan 85, Stockholm.

Expedition: Anna Svensson, Grindsgatan 10, III, Stockholm Sö. St.-Tel. Söder 78 98.

Prenumerationspris: Helt år kr. 3:—, halvt år kr. 1:50; lösningsnummer 25 öre.

Annonspris: Sista sidan 25 öre, textsidan 40 öre pr mm.

Sverges Soc.-Dem. Kvinnoförbund: Ordf. och korresp. sekreterare: Fru Signe Wessman, Upplandsgatan 85, Stockholm. A. T. Norr 244 36.

Stockholms stads, Stockholms o. Uppsala läns soc.-dem. kvinnodistrikt. Adr.: Ordf. Fru Anna Svensson, Grindsgatan 10, Stockholm Sö. Kassör Fru Sara Andersson, Igelboda, Saltsjö-Duvnäs.

Sthms Allm. kvinnoklubb (soc.-dem.) håller ordinarie möte 1:a måndagen i varje månad kl. 7.30 e. m. Obs! Lokal i D-salen, Folkets Hus. Styrelsen.

Stockholms Gamla Stadens Soc.-dem. kvinnoklubb håller ordinarie möte 2:dra torsdagen i månaden kl. 7.30 e. m., Stortorget 2, 2 tr. Styrelsen.

Stockholms södra kvinnoklubb (soc.-dem.) håller ordinarie sammanträde 1:sta onsdagen i varje månad kl. 8 e. m. i lokalen 1 tr. Södra Folkets Hus. Ordf. fru Beda Jansson, Blekingeg. 65, 3 tr., Stockholm. Styrelsen.

Vasastadens soc.-dem. kvinnoklubb har ord. möte 1:sta måndagen i varje månad kl. 8 e. m. i lokalen Upplandsg. 51, 1 tr. (Gustav Vasa-automaten). Uppbörd och inskrivning varje möte. Styrelsen.

Kungsholms soc.-dem. kvinnoklubb avhåller ord. möte 3:dje onsdagen i varje månad kl. 7.30 e. m. St. Eriksgatan 21. Korresp. sek. Fru Ellen Vidsjö, Karlsviksgatan 11, 1 1/2 tr. Tel. K. 35 94.

Föreningen för Hombiträden i Stockholm håller möte 1:sta torsdagen i varje månad kl. 8.30 e. m. i Folkets Hus P-sal, 3:dje torsdagen i Folkets Hus C-sal. Styrelsen.

Arvika soc.-dem. kvinnoklubb håller ordinarie möte 2:dra måndagen i månaden kl. 8 e. m. i Folkets Hus C-sal. Styrelsen.

Billesholms soc.-dem. kvinnoklubb håller ord. möte i Folkets Hus i Södra Vram 2:dra tisdagen i varje månad kl. 7 e. m. Ordf. Fru Anna Fors, Villorna, Billesholms gruva. Sekr. Fru Gerda Liljeroth, Billesholms gruva. Styrelsen.

Enköpings soc.-dem. kvinnoklubb håller ordinarie möten 4:de tisdagen i varje månad kl. 8 e. m. i Folkets Hus. Styrelsen.

Eskilstuna soc.-dem. kvinnoklubb håller ordinarie möten 1:sta måndagen i varje månad kl. 7.30 e. m. i Folkets Hus lilla sal. Styrelsen.

Göteborgs soc.-dem. kvinnoklubb har möte 1:sta tisdagen i månaden kl. 8 e. m. i Arb.-föreningens H-sal; 3:dje tisdagen i månaden Bondegatan 14 kl. 8 e. m. Styrelsen.

Höganäs soc.-dem. kvinnoklubb håller ord. möte 1:sta och 3:dje måndagen i månaden. Ordf. fru Helen Olsson, Föreningsgatan, Höganäs.

Ludvika soc.-dem. kvinnoklubb håller sina möten 2:dra måndagen i varje månad kl. 1/9 i Folkets Hus B-sal. Styrelsen.

Skivarps soc.-dem. kvinnoklubb håller ord. möte andra söndagen i varje månad kl. 1.30 e. m. i Folkets Hus, Skivarps Nya medlemmar vinna inträde. Styrelsen.

Spånga soc.-dem. kvinnoklubb håller ordinarie möte 1:sta torsdagen i varje månad kl. 8 e. m. i Folkets Hus. Styrelsen.

Solna soc.-dem. kvinnoklubb håller möte 2:dra tisdagen i varje månad kl. 8 e. m. i Huvudsta Folkets Hus och 4:de måndagen i varje månad kl. 8 e. m. i Hagalunds Folkets Hus. Styrelsen.

Storfors soc.-dem. kvinnoklubb håller ordinarie möten sista söndagen i varje månad kl. 3 e. m. i Folkets Hus. Styrelsen.

Sundbybergs soc.-dem. kvinnoklubb håller möte 1:sta tisdagen i varje månad kl. 8 e. m. i Folkets Hus.

Tumba soc.-dem. kvinnoklubb håller ordinarie möten 1:sta onsdagen i månaden kl. 6.30 e. m. i Folkets Hus, Tumba. Styrelsen.

Stockholm 1923. A.-B. Arbetarnes Tryckeri.